

NÂNG CAO NHẬN THỨC CỦA CỘNG ĐỒNG VỀ BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ TRANG PHỤC TRUYỀN THỐNG NGƯỜI DAO ĐỎ Ở HUYỆN CHỢ ĐỒN, TỈNH BẮC KẠN

TRIỆU THỊ THU PHƯƠNG

Email: thuphuongtdbk@gmail.com

Học viên K11 Quản lý văn hóa - Trường ĐHSP Nghệ thuật TW

INCREASE THE COMMUNITY'S AWARENESS OF CONSERVING AND PROMOTING THE VALUE OF DAO DO'S TRADITIONAL COSTUME IN CHO DON DISTRICT, BAC KAN PROVINCE

TÓM TẮT

Trang phục truyền thống là một di sản quý báu của mỗi tộc người, đặc biệt là các dân tộc ít người. Đối với người Dao đỏ ở huyện Chợ Đồn, tỉnh Bắc Kạn trang phục của họ chính là thể hiện bản sắc văn hóa của cả cộng đồng. Chính vì vậy, việc nâng cao nhận thức của người dân trong việc bảo tồn và phát huy giá trị trang phục của họ là vô cùng cần thiết. Qua khảo sát thực tế các xã ở huyện Chợ Đồn, tác giả đã nhận thấy giải pháp nâng cao nhận thức của cộng đồng nơi đây là giải pháp căn cơ mang lại hiệu quả cao trong chiến lược bảo tồn và phát huy di sản văn hóa đặc sắc này.

Từ khóa: Nhận thức, Cộng đồng, Bảo tồn và phát huy, Trang phục Dao đỏ

ABSTRACT

Traditional costumes are a precious heritage of each ethnic group, especially ethnic minorities. For the Red Dao people in Cho Don district, Bac Kan province, their costumes represent the cultural identity of the whole community. Therefore, it is extremely necessary to raise people's awareness of preserving and promoting the value of their costumes. Through the actual survey of communes in Cho Don district, the author found that the solution to raise awareness of the community here is a fundamental solution that brings high efficiency in the strategy of preserving and promoting cultural heritage this feature.

Keywords: Awareness, Community, Conservation and promotion, Red Dao costume

Toàn cầu hóa đã và đang mở ra xu thế hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng trên mọi lĩnh vực của đời sống xã hội. Hội nhập quốc tế tạo nên nhiều cơ hội phát triển nhưng cũng chứa đựng nhiều thách thức, trong đó có thách thức về giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa của các dân tộc. Giữ gìn đi đôi với phát huy bản sắc như tạo ra sức mạnh nội sinh để phát triển đất nước là vấn đề được Đảng, Nhà nước ta đặc biệt quan tâm và có những định hướng đúng đắn. Thực hiện mục tiêu chiến lược phát triển văn hóa đến năm 2030 Việt Nam tiếp tục đẩy mạnh bảo tồn giá trị văn hóa dân tộc, phát huy mạnh mẽ tính đa dạng và bản sắc văn hóa các dân tộc. Việt Nam có 54 dân tộc anh em, mỗi dân tộc có một lịch sử hình thành và phát triển tạo nên bản sắc văn hóa riêng, thêu dệt thành bức tranh văn hóa đa sắc màu với các phong tục tập quán, trang phục, âm thực và những biểu đạt dân gian khác. Những giá trị văn hóa truyền thống này đã tạo thành sợi dây gắn kết thiêng liêng, quý giá trong suốt chiều dài của lịch sử các dân tộc. Là một trong những căn cứ nhận diện cho sự phân biệt các tộc người sinh sống trên địa bàn huyện Chợ Đồn, trang phục của người Dao đỏ là một di sản quý giá, là niềm tự hào

của cộng đồng dân tộc Dao đỏ và được lưu truyền từ thế hệ này sang thế hệ sau. Tuy nhiên, trang phục truyền thống của người Dao đỏ ở Chợ Đồn, Bắc Kạn hiện nay đã ít nhiều bị mai một trên nhiều phương diện. Để giữ gìn và phát huy giá trị của trang phục truyền thống của người Dao đỏ thì cần nâng cao nhận thức của cộng đồng người Dao đỏ trong việc bảo tồn và phát huy giá trị trang phục truyền thống.

Con người luôn được xem là nhân tố đặc biệt, là nguồn tài sản vô giá bảo đảm cho năng lực cạnh tranh và sự phát triển kinh tế bền vững của tỉnh nói chung và tại huyện Chợ Đồn nói riêng. Vấn đề ý thức về nét đặc sắc trong văn hóa của dân tộc mình của người Dao đỏ thuộc về chính chủ thể của những giá trị văn hoá truyền thống. Vậy nên, việc nhận thức tầm quan trọng, nâng cao ý thức, phổ biến tuyên truyền trong chính cộng đồng người Dao đỏ trở thành động lực và giải pháp quan trọng để công việc bảo tồn và phát huy giá trị trang phục truyền thống có ý nghĩa, có giá trị. Trong lúc này, vấn đề nhân lực càng trở nên cấp bách hơn khi người dân, nhất là một bộ phận thanh niên ở huyện không còn muốn lưu giữ những giá trị

CULTURE

của dân tộc mình. Trong khi đó, hầu hết những người còn lưu giữ và biết được giá trị văn hóa của dân tộc Dao đỏ huyện Chợ Đồn phần lớn tuổi đã cao, số lượng ít. Chính thực trạng ấy đòi hỏi các chính quyền sở tại cần chú trọng hơn nữa tới việc bồi dưỡng, đào tạo cho đội ngũ trẻ của dân tộc.

Nhà nghiên cứu Hoàng Nam đã nhận định: “Bảo tồn trang phục dân tộc là phải nghĩ đến các giá trị của bộ trang phục. Bảo tồn phải nhằm mục đích là phát huy, phát triển giá trị lịch sử của nó. Nếu bảo tồn không rõ mục đích, không đạt hiệu quả nhất định, thì việc bảo tồn sẽ không có ý nghĩa và sẽ không bao giờ bảo tồn được” [5, tr.28].

Việc nâng cao nhận thức cho người Dao đỏ huyện Chợ Đồn về tầm quan trọng của trang phục truyền thống cần được thực hiện một cách triệt để và tuyên truyền rộng rãi. Đồng bào cần chủ động trong việc bảo tồn trang phục truyền thống. Công tác bảo tồn trang phục truyền thống sẽ hiệu quả hơn nhiều nếu được chính người dân tộc thiểu số - chủ thể văn hóa có ý thức tự giác bảo tồn. Việc bảo tồn có thành công hay không phụ thuộc rất nhiều vào ý thức của chủ thể văn hóa này. Bà Hà Thị Tuyết đã khẳng định: “Nếu mỗi đồng bào hàng ngày đều muốn mặc trang phục truyền thống, thì dù cho tác động bên ngoài có mạnh mẽ ra sao, họ cũng sẽ quyết giữ gìn nét đẹp trang phục của dân tộc mình. Còn khi đã ngán, không sớm thì muộn, họ sẽ cách điệu hoặc thay thế trang phục truyền thống bằng bộ áo mới”.

Muốn trang phục truyền thống được bảo tồn lâu bền thì bản thân cộng đồng dân tộc đó phải là người chủ động gìn giữ nó chứ không phải ai khác. Có được như vậy thì trang phục truyền thống phải có nhiều không gian cho mình, ngoài được mặc ở các lễ hội, các ngày trọng đại, các sự kiện thì trang phục cần được trưng diện nhiều hơn nữa như các cuộc giao lưu, gặp gỡ, hội thảo, hội nghị. Bà Triệu Thị Linh - Chủ tịch Hội LHPN xã Ngọc Phái, huyện Chợ Đồn cũng cho rằng: “Muốn bảo tồn trang phục tốt nhất, cần bảo tồn thông qua truyền thông đại chúng, qua sinh hoạt cộng đồng, qua các cuộc gặp mặt dòng tộc, đồng hương, trong dòng họ... Đặc biệt, là vai trò của gia đình trong bảo tồn văn hóa truyền thống, trong đó có bảo tồn trang phục. Các thế hệ trong gia đình truyền cho nhau, giữ gìn các giá trị về ăn, ở, mặc của gia đình, dòng họ của mình, của dân tộc mình, địa phương mình”.

Bảo tồn và phát huy giá trị trang phục truyền thống của dân tộc nói chung và của người Dao đỏ nói riêng có rất nhiều cách như: Trưng bày trong bảo tàng, thư viện, nhà văn hoá, nhà cộng đồng,... để công chúng trong và ngoài nước tiếp cận; Bảo tồn trong cuộc sống hàng ngày. Việc làm này vừa có tác dụng bảo tồn không chỉ trang phục mà còn bảo tồn được các nét

đẹp văn hóa khác như thói quen ăn, ở, lễ hội... của các đồng bào dân tộc thiểu số và thu lợi nhuận từ du lịch. Một giải pháp khác cũng được đưa ra là tổ chức các địa điểm, vùng du lịch văn hóa trọng điểm ở những nơi có đồng bào dân tộc sinh sống để kết hợp tốt việc bảo tồn với phát triển du lịch, từ đó nâng cao thu nhập và nâng cao niềm tự hào của người dân về trang phục truyền thống.

Ngoài ra, để phổ biến những giá trị của trang phục truyền thống của người Dao đỏ, các cấp các ngành của tỉnh Bắc Kạn cũng như huyện Chợ Đồn cùng chung tay tuyên truyền và gìn giữ những nét đặc sắc trong trang phục của người Dao đỏ. Ngoài bảo tàng của tỉnh Bắc Kạn, ở huyện Chợ Đồn cũng cần xây dựng nhà truyền thống - nơi trưng bày các sản phẩm văn hóa của đồng bào nơi đây, nó giúp cho khách tham quan, các nhà nghiên cứu hiểu được về các di sản văn hóa của dân tộc Dao đỏ, đồng thời phục vụ mục đích sưu tầm, học tập của cộng đồng. Tại đây, cũng cần có nơi trưng bày trang phục truyền thống gốc của người Dao đỏ để giá trị văn hóa đó có thể tồn đọng, lưu giữ với thời gian ngay cả khi kinh tế thị trường tạo ra những biến đổi tiêu cực.

Bảo tồn trang phục truyền thống cũng phải song hành với mức độ ổn định về kinh tế, khi kinh tế của đồng bào nơi đây còn khó khăn, cơm không đủ ăn chắc chắn họ sẽ khó mà nghĩ được đến việc bảo tồn và phát huy giá trị trang phục truyền thống. Nhưng khi chúng ta giải quyết, tháo gỡ những khó khăn về kinh tế như xây dựng quy mô phát triển sản xuất trang phục thủ công, tạo thành một làng nghề thủ công về may vá trang phục truyền thống dân tộc Dao đỏ, vừa để bán hàng vừa để phục vụ du khách đến tham quan du lịch. Đây chính là cách để mang lại thu nhập cho đồng bào mà vẫn bảo tồn được giá trị truyền thống của dân tộc.

Ngoài những nguồn lực hỗ trợ từ bên ngoài, bản thân cộng đồng dân tộc Dao đỏ cũng cần phải chủ động gìn giữ bản sắc văn hóa dân tộc mình bằng cách: nói tiếng dân tộc mình, mặc trang phục dân tộc mình, truyền dạy văn hóa dân tộc mình cho thế hệ sau. Đây là một việc làm thiết thực nhất mà ai cũng có thể làm được nếu có ý thức muốn bảo tồn văn hóa.

Phòng Văn hóa huyện Chợ Đồn cần quy hoạch đội ngũ cán bộ văn hóa, du lịch là người địa phương có tri thức và am hiểu về văn hóa để họ trở về làm công tác văn hóa ngay ở chính địa phương của mình. Đối với cán bộ các cấp, các ngành nói chung cần nâng cao nhận thức, trách nhiệm của họ về công tác văn hóa, cần cho họ hiểu sâu sắc vai trò to lớn của công tác bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa trong đời sống xã hội hiện nay, từ đó tuyên truyền, chia sẻ có hiệu quả cho đồng bào dân tộc Dao đỏ.

CULTURE

Tuyên truyền, khơi dậy tính chủ động của đồng bào dân tộc trong các hoạt động sinh hoạt văn hóa để đáp ứng tốt nhất nhu cầu của họ trong thời kỳ mới. Tạo điều kiện để đồng bào được tiếp nhận các thông tin về kinh tế, chính trị, xã hội. Tích cực xây dựng phong trào gia đình văn hóa, làng văn hóa, khơi dậy sức sáng tạo chủ động của nhân dân trong các hình thức sinh hoạt cộng đồng nhằm đáp ứng nhu cầu hoạt động văn hóa trong thời kỳ mới. Giữ gìn truyền thống văn hóa trong gia đình, trong làng, tạo điều kiện cho quần chúng tiếp nhận thông tin về mọi mặt đời sống kinh tế xã hội và thực hiện quyền làm chủ của mình.

Để nâng cao hiệu quả công tác tuyên truyền, góp phần giữ gìn và phát huy các giá trị văn hóa trang phục của người Dao đỏ Bắc Kạn, cần tập trung thực hiện tốt một số nội dung sau đây:

Thứ nhất, Sở Văn hóa, Thể thao & Du lịch tỉnh Bắc Kạn chỉ đạo các phòng chức năng liên quan phối hợp để nghiên cứu, điều tra, hệ thống lại một cách đầy đủ, nhất quán về sự vận động, biến đổi của những giá trị văn trang phục của người Dao đỏ trong thực tế hiện nay. Qua các nghiên cứu đó, nhằm tiếp tục khẳng định những nét đẹp, các giá trị văn hóa cần được bảo tồn và phát huy. Đồng thời, đẩy mạnh hoạt động tuyên truyền, phổ biến rộng rãi các kết quả nghiên cứu để đồng bào quần chúng nhân dân được biết.

Thứ hai, tăng cường công tác phối hợp giữa cơ quan quản lý nhà nước về tín ngưỡng, tôn giáo với cơ quan văn hóa trong hoạt động tuyên truyền các giá trị văn hóa của trang phục truyền thống của các dân tộc ít người tại địa phương cũng như của người Dao đỏ; đồng thời, phát huy vai trò của các tổ chức đoàn thể nhân dân, các tổ chức xã hội, nhất là các câu lạc bộ bảo tồn di sản trên địa bàn trong hoạt động tuyên truyền. Phát huy vai trò của đội ngũ cán bộ trực tiếp làm công tác quản lý nhà nước đối với hoạt động văn hóa ở các địa phương, cơ sở. Nâng cao nhận thức của người dân về những nét đẹp truyền thống, giá trị văn hóa trang phục của dân tộc mình thông qua việc quản lý tốt các hoạt động văn hóa này, từ đó nâng cao ý thức, trách nhiệm của nhân dân trong toàn tỉnh.

Thứ ba, đổi mới, sáng tạo trong các phương pháp, phương thức tuyên truyền về giá trị văn hóa của trang phục truyền thống của người Dao đỏ. Giảm bớt các phương pháp tuyên truyền mang tính hành chính, thay vào đó, đa dạng hóa các hình thức, phương pháp trong tuyên truyền các nội dung về quản lý nhà nước đối với hoạt động của văn hóa này. Sử dụng hiệu quả các hình thức tuyên truyền thông qua báo chí, truyền hình, phát thanh, các hoạt động văn hóa - nghệ thuật...; nêu cao vai trò của đội ngũ cán bộ văn hóa, người có uy tín trong bản, trưởng bản, già làng, thầy cúng của người Dao đỏ để tuyên truyền, vận động người dân trên địa bàn. Thông qua các phương tiện

truyền thông đại chúng, cung cấp cho nhân dân, dư luận xã hội những thông tin đầy đủ, khách quan về giá trị văn hóa của trang phục truyền thống của người Dao đỏ.

Thứ tư, đánh giá đúng và có biện pháp thích hợp để phát huy vai trò nòng cốt của đội ngũ những người trực tiếp thực hiện công tác sưu tầm, bảo quản và lưu giữ các mẫu trang phục, đặc biệt là những người có uy tín trong đội ngũ đó, trong tuyên truyền nhằm giữ gìn và phát huy những giá trị tốt đẹp của trang phục dân tộc góp phần làm phong phú hơn các hoạt động văn hóa của địa phương.

Những đề xuất trên sẽ giúp cho các nhà quản lý văn hóa của địa phương nâng cao chất lượng trong công tác quản lý văn hóa. Đồng thời người dân cũng hiểu rõ và trân trọng giá trị trang phục của dân tộc mình trước xu thế hội nhập mạnh mẽ hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. **Bàn Thị Quỳnh Dao (2017)**, *Dân ca nghi lễ trong đời sống văn hóa của người Dao tuyến ở Việt Nam*, Luận án tiến sĩ ngành Văn hóa học, **Viện Văn hóa nghệ thuật Quốc gia Việt Nam**.
2. **Tô Đình Hiệu (2017)**, *Tri thức bản địa của người Dao Thanh Phán xã Đồng Văn, huyện Bình Liêu, tỉnh Quảng Ninh*, Luận văn thạc sĩ văn hóa học, **Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh, Hà Nội**.
3. **Vũ Ngọc Khánh (2004)**, *Truyền thống văn hóa các dân tộc thiểu số Việt Nam (tập 1,2)*, **Nxb Thanh niên, Hà Nội**.
4. **Trường Lưu (2003)**, *Toàn cầu hóa và vấn đề bảo tồn văn hóa dân tộc*, **Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội**.
5. **Hoàng Nam (1996)**, *Văn hóa tộc người, văn hóa Việt Nam*, **Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội**.
6. **Hoàng Nam (2004)**, *Văn hóa các dân tộc vùng Đông Bắc Việt Nam*, **Trường Đại học Văn hóa, Hà Nội**.
7. **Nguyễn Thế Nam (2009)**, *“Quá sơn bằng văn - Câu chuyện về nguồn gốc người Dao”*, *Thông báo Hán Nôm học*, **Viện nghiên cứu tôn giáo, Hà Nội**.
8. **Bàn Tuấn Năng (2017)**, *Lễ cấp sắc của người Dao ở Việt Nam*, **Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội**.
9. **Phan Ngọc (1998)**, *Bản sắc văn hóa Việt Nam*, **Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội**.
10. **Nhiều tác giả - Bản sắc và truyền thống văn hóa các dân tộc tỉnh Bắc Kạn**; **Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội**.